

JUSTIITS- JA DIGIMINISTEERIUM

Eesti Meediaettevõtete Liit
vaino.koorberg@meedialiit.ee

Teie 27.03.2026
Meie 11.05.2026 nr 8-4/2803-2

JDM seisukoht EML ettepaneku kohta eelnõule 560 SE

Lugupeetud härra Koorberg

Täname väga Eesti Meediaettevõtete Liitu aktiivse kaasamõtleamise ja koostöö eest kriminaalmenetluste kiirendamise ja tõhustamise eelnõu osas. EML juhtis oma 27.03.2026 dateeritud Justiits- ja Digiministeeriumile ja Riigikogu õiguskomisjonile saadetud kirjas tähelepanu, et nende arvates vähendab kohtueelse menetluse läbipaistvust eelnõuga 560 SE ringkonnakohtule antav võimalus menetluse tagamise meetmete peale esitatud määruskaebusi kirjalikus menetluses läbi vaadata. Samuti võib tegemist olla põhjendamatult piiranguga avalikkuse ja ajakirjanduse kõrgendatud huvi all olevates kriminaalasjades vajaliku teabe saamisele. EML tegi ettepaneku, et eelnõukohase KrMS § 390 lg 1-1 täiendataks teise lausega järgnevas sõnastuses:

“Kui ringkonnakohtus lahendab vahistamise ja vahistamisest keeldumise, vahistamise tähtaja pikendamise või sellest keeldumise, väljaandmisvahistamise, isiku ravisutusse sundpaigutamise, vara arestimise, posti- või telegraafisaadetise arestimise ja ametist kõrvaldamise määruskaebust kirjalikus menetluses, siis on meediateenust osutaval isikul õigus saada avalikku huvi puudutavates asjades määruse ära kiri sellekohase taotluse esitamisel.”

Justiits- ja Digiministeerium jagab teie eesmärki kohtu töö läbipaistvuse osas, ent ei toeta EML pakutud konkreetset eelnõu täiendamist põhjusel, et loetletud kohtueelse menetluse rohkem tehnilise iseloomuga nüansid ei ole ka euroopalike arusaamade järgi avalikud.

Kohtueelset kriminaalmenetlust tagavate vahendite kohaldamise üle peetavad arutelud ja vaidlused kohtutes kuuluvad kohtueelse menetluse hulka. Erinevalt kohtumenetlusest, mis on põhiseaduse ja Euroopa inimõiguste konventsiooni art 6 (1) kohaselt eelduslikult avalik menetlus, on kohtueelne menetlus avalikkusele suletud ettevalmistav menetlus ja Euroopa Inimõiguste Kohus käsitleb seda Konventsiooni art 5 järgi¹, mis avalikku arutamist ei nõua. Maailmas on kohtueelse menetluse raames menetlust tagavate meetmete rakendamise kohtulik arutelu mõnel pool ka avalik (nt UKs, USAs ja Iirimaa), teisel aga sarnaselt ülejäänud kohtueelse menetlusega mitteavalik (nt Saksamaal, Itaalias või Prantsusmaal).

Kohtueelse menetluse avalikkus on piiratud mitmel põhjusel. Kõige olulisemana saab välja tuua õigusemõistmist kokkuvõttes takistava toime, kuna uurimisasutuste toimingutest hea ülevaate omamine võib aidata veel vabaduses viibivatel kurjategijatel tõendeid hävitada ja menetlusest kõrvale hoiduda. Samuti võib detailirohke liiga varane meediakajastus mõjutada veel üle kuulamata tunnistajate ütlusi. Intensiivne meediakajastus olemuselt tehniliste kohtumenetlust ette valmistavate toimingute üle võib lisaks mõjutada ka hilisemat kohtumenetlust, luues avalikkuses eelarvamusliku fooni või avaldades tõendusteavet, mis tegelikult tõendina kohtus lubatav ei oleks.

Kahjuks ei austata Eestis alati süütuse presumptsiooni piisavalt, millele juhtisin tähelepanu ka Riigikogus tänavu 5. mail peetud kriminaalpoliitika ülevaate kõnes. Kohtueelses menetluses

¹ Vt nt *H.H. v. Finland*, 19035/21.

kahtlustatava rolli sattumine või näiteks avalikkuse ette tulnud teave, et inimest uuritakse psühhiaatriklinikus, võib isikule kaasa tuua põhjendamatuid kahjulikke tagajärgi, nt abielu purunemine, töökoha või äripartnerite kaotus – inimesed sageli teevad juba esialgse teabe põhjal ennatlikke põhjanevaid järeldusi.² Kahju tegelikult süütule inimesele ning tema perekonna liikmetele võib olla laastav ning korvamatu. Euroopa inimõiguste konventsiooni art. 6 (2) kohaselt on igaühel muu hulgas õigus süütuse presumptsioonile ning samasuguse õiguse sätestab Eesti põhiseaduse § 22. Selle õiguse tagamine on riigi kohustus ja Euroopa Inimõiguste Kohus on mitmel korral juhtinud tähelepanu sellele, et artiklist 6 lähtuva kohustuse rikkumine on mh see, kui riigiasutused, sh kohtud kohtueelsete menetluse tagamise vahendite rakendamise üle otsustades ennatlikult viitavad, et kahtlustatav on süüdi.³

KrMS § 214 kohaselt on kohtueelse menetluse andmete avaldamine menetlust juhtiva prokuratuuri otsustada.⁴ Prokuratuuril on parim positsioon hinnata, milliste andmete avaldamine kahjustaks kriminaalmenetlust, soodustaks kuritegevust, kahjustaks Eesti Vabariigi või andmesubjekti huve või ohustaks ärisaladust.

Selgitades kehtivas KrMS § 214 sätestatud, on Riigikohus märkinud, et selleks, et prokuratuur saaks kontrollida, kas KrMS §-s 214 nimetatud nõuded on täidetud, peab andmete avaldamist taotlev asutus või isik põhjendama prokuratuurile andmete avaldamise vajadust, selgitama andmete avaldamise ulatust ja kui seda on mõistlik eeldada, osutama ka andmete töötlemise õiguslikule alusele. Prokuratuur tohib kohtueelse menetluse andmete avaldamist lubada vaid juhul, kui taotluse põhjal saab järeldada, et andmed avaldatakse õiguspäraselt ning sellega ei rikuta KrMS § 214 lg-s 2 kehtestatud piiranguid.⁵ Loa andmisel või sellest keeldumisel ei tohi prokuratuur aga toimida meelevaldselt, vaid peab lähtuma KrMS § 214 lg-s 2 sätestatud kaalutlustest, s.o tuvastama esmalt kriminaalmenetluse, avalikkuse või andmesubjekti huvi andmete avaldamise vastu, ja hindama seejärel, kas mõni sama lõike punktides 1-4 sätestatud vastassuunalistest huvidest kaalub avaldamise kasuks rääkiva huvi üles.⁶

KrMS § 214 lg-s 1 sätestatud avaldamispiirang ei laiene kriminaalasja materjalides kajastuvale infole, millest isik on teada saanud kriminaalmenetlusest sõltumatult (nt kuriteosündmust ise pealt nähes).⁷ Samuti ei saa kohtueelse menetluse andmete avaldamist keelata kahtlustataval ega süüdistataval. Justiits- ja Digiministerium hindab kõrgelt seda olulist tööd, mida vaba ajakirjandus õigusriigi ja tema institutsioonide läbipaistva toimimise nimel teeb. Leiame aga, et nii kriminaaluurimise tõhususe kui süütuse presumptsiooni ja kolmandate isikute eraelu puutumatuse kaitseks oleks EML pakutud seadusemuudatuse asemel kohasem jääda kehtiva seaduse regulatsiooni juurde.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Liisa-Ly Pakosta
justiits- ja digiminister

² Selle kohta on mitmeid teadusuuringuid, nt Nicholas Scurich, Kenneth D. Nguyen & Richard S. John, *Quantifying the Presumption of Innocence*, 15 Law, Probability & Risk 71 (2016) näitab, et inimesed kipuvad ilma tõenditeta üksnes väite põhjal teise inimese süüd eeldama; Brooke Barnett, *Guilty and Threatening: Visual Bias in Television News Crime Stories*, 5 J. Commun. Inquiry 104 (2003) demonstreeris, et televisioonist kuuldu, et inimene on kurjategija, mõjutas inimeste hinnangut tema süüdioleku osas veel kaks nädalat hiljemgi; Christine L. Ruva, Christina C. Guenther & Angela Yarbrough, *Positive and Negative Pretrial Publicity: The Roles of Impression Formation, Emotion, and Predecisional Distortion*, 38 Crim. Just. & Behav. 511 (2011) kirjeldatud uuring näitas, et isegi neutraalne ajaleheartikkel sellest, et inimene on kriminaalmenetlusse sattunud, pani lugejad seda inimest tajuma süüdi olevana ja vastupidiseid tõendeid eirama.

³ Vt nt *Bedat v. Switzerland*, 56925/08; *Mamaladze v. Georgia*, 9487/19 või *Daktaras v. Lithuania*, 42095/98.

⁴ Vt nt RKKKO 3-21-1530 või RKKKo 1-22-1949.

⁵ RKKKo 1-24-2128.

⁶ RKKKo 1-22-1949, p 36.

⁷ RKKKo 1-22-1949, p 38.

Lisaadressaadid:
Riigikogu õiguskomisjon

Andreas Kangur
Andreas.Kangur@justdigi.ee